For cited: *Ekizler, H. (2020). The Effect of Mental Well-Being on Covid-19 Related Anxieties. Journal of Current Researches on Business and Economics, 10 (2), 173-186.*

Crossref *doi: 10.26579/jocrebe.81* ***Research Article/Araştırma Makalesi***

Year: 2020
Volume: 10
Issue: 2

Journal of Current Researches on Business and Economics (JoCReBE)
ISSN: 2547-9628

http://www.jocrebe.com

The Effect of Mental Well-Being on Covid-19 Related Anxieties

Hüseyin EKİZLER[1]

Keywords
Covid-19, Mental well-being, Anxiety, Ordinal logistic regression analysis.

Abstract
Corona Virus Disease (COVID-19), originating in Wuhan city of China, has spread whole world in a short time and radically affected the individuals' and societies' lives. Even though the countries implemented different strategies for outbreak, most of the world's population had to cope with restrictions, long-term quarantines, remote working and distance education. All these situations negatively affect people's anxiety levels. In this study, data (n = 226) are collected through a questionnaire surveys within the sample of undergraduate students, and the effect of mental well-being on anxiety caused by COVID-19 is investigated. The validity and reliability of the Warwick-Edinburgh mental well-being scale developed by Tennant et al. (2007) is tested with exploratory factor analysis and reliability analysis. The effects of functional, intrinsic and extrinsic well-being concepts on three different levels of anxiety related to COVID-19, namely general, health and economic anxieties, are examined by ordinal logistic regression analysis. Research results revealed that functional and intrinsic well-being have a significant negative effect on the general anxiety level. However, mental well-being dimensions are found to have insignificant effects on economic and health anxieties. This study focuses on young individuals and provides conclusive evidence to further researches on the negative effects of the pandemics on individual's psychology.

Article History
Received
24 Nov, 2020
Accepted
28 Dec, 2020

Mental İyi Oluşun Covid-19 ile İlgili Kaygılar Üzerindeki Etkisi

Anahtar Kelimeler
Covid-19, Mental iyi oluş, Kaygı, Ordinal lojistik regresyon analizi.

Özet
Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan korona virüs hastalığı (COVID-19) bireylerin ve toplumların yaşam biçimlerini kökünden etkilemiştir. Ülkeler bazındaki uygulamalarda farklılıklar bulunmasına rağmen, 2020 yılında dünya nüfusunun büyük kısmı kısıtlamalar, uzun süreli karantinalar ve uzaktan çalışma/eğitim ile baş etmek zorunda kalmıştır. Tüm bu durumlar insanların kaygı düzeylerini olumsuz olarak etkilemektedir. Bu çalışmada, lisans öğrencilerinden oluşan örneklem ile anket yoluyla toplanan veriler (n=226) kullanılmış ve mental iyi oluşun COVID-19 kaynaklı kaygılara etkisi araştırılmıştır. Tennant ve diğerleri (2007) tarafından geliştirilen Warwick-Edinburgh mental iyi oluş ölçeğinin keşfedici faktör analizi ve güvenilirlik analizi ile geçerlilik ve güvenirliği test edilmiştir. Ortaya çıkan işlevsel, içsel ve dışsal iyilik kavramlarının COVID-19 ile ilgili genel, sağlık ve ekonomik olmak üzere üç farklı kaygı düzeyi üzerindeki etkisi ordinal lojistik regresyon analizi ile

[1] Corresponding Author. ORCID: 0000-0001-5903-713X. Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, hekizler@marmara.edu.tr

Article History
Alınan Tarih
24 Kasım 2020
Kabul Tarihi
28 Aralık 2020

incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre işlevsel ve içsel iyiliğinin genel kaygı düzeyinde negatif etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Ancak mental iyi oluş boyutlarının ekonomik ve sağlık ile ilgili kaygılar üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Çalışma genç bireylere odaklanmış olup, ilerideki araştırmalara pandeminin psikoloji üzerindeki olumsuz etkileri hakkında ışık tutacaktır.

1. Giriş

İlk olarak Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyaya yayılan SARS-CoV-2 virüsünün sebep olduğu COVID-19 pandemisi insanların hayatlarını, çalışma şekillerini, birbiri ile ilişkilerini derinden etkilemiştir. Virüsün yayılmasını engellemek adına ülkeler zorunlu maske kullanımı, sosyal mesafe kuralları ve hatta haftalar süren evden çıkma yasakları gibi ekonomik ve psikolojik etkileri olan uygulamalar gerçekleştirmişlerdir.

Bireylerin içinde bulundukları durumları tam olarak kavrayıp, bu durumları kontrol bir nebze kontrol altında tutabilmeleri belirsizlik faktörü göz önünde bulundurulduğunda oldukça zor olmaktadır (Satici vd., 2020). Bireylerin stres ve endişe ile başa çıkma becerilerini ifade eden mental iyi oluş, duygusal sıkıntılarını tolere ederek mental sağlığını korumasını sağlamaktadır (Liu vd., 2020: 2). Günümüzde yaşanan pandemi gibi beklenmedik olaylar insanlar üzerinde kaygı, depresyon (Roy vd., 2020: 2), tükenmişlik, üzgünlük gibi önemli duygusal etkilere sebep olmaktadır (Duan ve Zhu, 2020: 301).

Bu çalışmada mental iyi oluş kavramının COVID-19'dan kaynaklı farklı açılardaki kaygı düzeylerine etkisi araştırılmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin özellikle uzaktan eğitim sürecinde değişen yaşam koşullarına adapte olmasında genel, sağlık ve ekonomik kaygı düzeyleri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

2. Literatür Taraması

İnsanoğlunun en temel amaçlarından biri mutlu olmaktır. Kavram tarih boyunca pek çok çalışmaya konu edilmiş, mutluluğu anlamak ve ona ulaşabilmek için yapılması gerekenler Herakletios, Sokrates, Zenon, Platon, Aristoteles, Descartes, Locke, Hume, Bentham, Nietzsche gibi pek çok düşünür tarafından tartışılmıştır (Yalvaç Arıcı, 2020).

Tarihsel süreç incelendiğinde, mutluluğun dönemin koşulları, değerleri, norm ve öğretileri çerçevesinde tanımlandığı ve biçimlendiği dikkat çekmektedir. Tarım toplumunda insanların ürettikleri ve sahip olduklarıyla, antik yunanda erdemle, orta çağda ahlak ve ahiret ile, günümüzde ise daha çok bireysel ve sübjektif unsurlarla ilişkilendirildiği ifade edilen mutluluğun bir yandan insanlığın evrimi ile birlikle şekil değiştirdiğini, diğer yandan da bireyleri ve toplumları şekillendirdiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Kavram sadece bireysel bir durum olarak değil, aynı zamanda politik bakımdan ülke yönetimlerinin gözetmekten sorumlu oldukları önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmakta, 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirisinde "mutluluğu arama" hakkı olarak, 1789 tarihli Fransız "İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi"nde "herkesin mutluluğu" olarak temel haklar bağlamında yer aldığı görülmektedir. Günümüzde mutluluk sadece felsefe ve siyaset bilimi alanlarında

ele alınmamakta, disiplinler arası biçimde psikoloji, iktisat, tıp, mühendislik vb. bilim dalları tarafından araştırmalara konu edilebilmektedir.

Mutluluk, bir başka deyişle iyi oluş genel olarak, hedonik ve ödamonik olmak üzere iki temel açıdan değerlendirilmektedir. Hedonik yaklaşım haz ile ilgili olup, mutluluğu kişinin olumlu duyguları sık, olumsuz duyguları seyrek yaşaması ve yüksek yaşam doyumuna sahip olması olarak tanımlamakta ve literatürde öznel iyi oluş olarak isimlendirilmektedir (Diener, 1984: 543). Ödamonik yaklaşım ise iyi oluşu haz değil, gelişim odaklı kurgulamakta, bireyin kendisi, anlam ve amaç sahibi olması, kendini kabul etmesi, gelişimini devam ettirmesi vb. kişinin kendiyle ilgili unsurlar temelinde şekillendirmektedir (Ryan ve Deci, 2001: 149). Her iki yaklaşım birbirleriyle yakından ilişkili olup detaylı biçimde açıklanarak farklarının vurgulanmasında yarar bulunmaktadır.

Öznel iyi oluş en sade şekilde bireylerin yaşamlarını bilişsel ve duygusal olarak değerlendirmeleri neticesinde ulaştıkları sonuçlar olarak tanımlanabilir (Diener vd., 2009: 187). Bu anlamda iyi oluş bireysel deneyimlere ve sübjektif değerlendirmelerine bağlı olmakta, olumlu duygular, olumsuz duygular ve yaşam doyumu üzerinden belirlenmektedir (Myers ve Diener, 1995: 10; Diener vd., 1997: 27; Ryan ve Deci, 2001: 144). Kavram duygusal ve bilişsel iki boyuttan oluşmaktadır. Olumlu ve olumsuz hisler duygusal boyutu teşkil etmekte, kişinin yaşamına ilişkin değerlendirmeleri ise bilişsel boyutu oluşturmaktadır. Yaşam doyumu bir insanın istedikleri ile elde ettiklerini karşılaştırması neticesinde ulaştığı sonuç olarak tanımlanmaktadır. Kavram kişinin genel olarak yaşamının bütünü ile ilgili öz değerlendirmeleri veya yargılarının toplamı olarak açıklanabilir (Neugarten vd., 1961: 137).

Mental iyi oluş ise daha çok ödamonik yaklaşım ile ilgili olup, "bireyin kendi yeteneklerinin farkında olması, yaşamında oluşan stresin üstesinden gelebilmesi, iş yaşamında üretken ve faydalı olabilmesi ve yetenekleri doğrultusunda toplumuna katkı yapması" olarak tanımlanmaktadır (World Health Organisation, 2001: 1). Tanıma yakından bakıldığında iyi oluşu belirleyen unsurların kişinin sadece psikolojik açıdan iyi olması veya bir rahatsızlığının bulunmamasının yeterli olmadığı gerek sosyal gerekse bireysel olarak işlevsel olmasının da iyi oluş açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Mental iyi oluş, bireyin kendi sınırlarının farkında olmasını, başka insanlarla güvenli ilişkiler geliştirebilmesini, bağımsız hareket edebilmesini, anlam inşa ederek yaşamını amaçları doğrultusunda yönlendirebilmesini, potansiyelinin farkında olmasını ve mevcut kapasitesini en yüksek potansiyeline ulaşmaya yönelik olarak geliştirmeye uğraşmasını ifade etmektedir (Keyes vd., 2002: 1008).

Gerek hedonik gerekse ödamonik yaklaşımlar dikkate alındığında mutluluğun temel olarak üç basamaktan oluştuğu ifade edilebilir.

- Genel iyilik hali: hazzın varlığını ve acının olmamasını, bir başka deyişle $mutluluk = (haz\ toplamı - acı\ toplamı)$ formülü ile hesaplanabilecek durumu ifade etmekte, ağırlıklı olarak hedonik yaklaşımı içermektedir,
- Kendini gerçekleştirme: bireyin çaba, gelişim ve eylemleri ile ulaştığı bir durumdur. Bu basamakta hazzın acıdan fazla olup olmaması değil haz

kaynaklarının birbirleri ile ne kadar uyumlu oldukları ve insan mutluluğunun bütüncüllüğünün sağlanması önem kazanmaktadır,

- Son aşamada ise kişinin özgür, dengeli, toplum ve doğa ile uyumlu yaşaması durumu, bir başka deyişle bireyin yetkinliği ön plana çıkmaktadır (Cevizci, 1997: 98).

Mental iyi oluş ile ilgili olarak pek çok araştırma gerçekleştirildiği görülmektedir. Literatür kavramın öz denetim (Patrick vd., 2007; Ryan, 2009; Ryan ve Deci, 2000), stres yönetimi (Buunk vd. 2013; Lazarus ve Folkman, 1987), kişilik özellikleri (McCrae ve Costa, 2003), algılanan sosyal destek (Kahn vd., 2003; Siewert vd., 2011), algılanan akademik başarı (Cenkseven ve Akbaş, 2007; Dost, 2010), benlik saygısı (Doğan ve Eryılmaz, 2013; Valkenburg vd., 2006), yaşam kalitesi, psikolojik ve fiziksel sağlık, yaratıcılık, kuvvetli bağışıklık sistemi, insanlarla iyi ilişkiler kurabilme, iş yeri verimliliği, uzun yaşam gibi değişkenlerle ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir (Keyes, 2002; Lyubomirsky vd., 2005; Keyes vd., 2010).

İyi oluşa ilişkin çalışmalar kişilik özelliklerin kavrama ilişkin önemli bir yordayıcı olduğuna işaret etse de yaş, gelir, eğitim durumu, cinsiyet gibi demografik unsurların araştırmalarda kullanılmasının çelişkili sonuçlar ürettiği dikkat çekmektedir (Weiss vd. 2008; Grant vd. 2009; Gomez vd. 2009; Quevedo ve Abella, 2011). Örneğin yaş, gelir ve eğitim durumunun bazı çalışmalarda iyi oluş açısından önemli farklılıklara yol açtığı bulgulanırken (Campbell vd., 1976; Diener vd. 1993; Gaygisiz, 2010; Zagorski vd., 2010, Wang ve VanderWeele, 2011), cinsiyetin mutluluk üzerinde etkili olmadığını öne süren çalışmalar da bulunmaktadır (Christoph ve Noll, 2003; Suhail ve Chaudhry, 2004; Tan vd., 2006). Tüm bulgular göz önünde bulundurularak iyi oluş ile demografik faktörlerinin ilişkisinin durumsal olduğu, genel çevresel koşullara söz gelimi ekonomik, politik, sosyal, kültürel, sağlık vb. bağlı olduğu ifade edilebilecektir. Blanchflower ve Oswald (2004: 1375) çalışmasında yaş ile iyi oluş arasındaki ilişkinin "U şeklinde" olduğunu bir başka deyişle, genç yaşlarda yüksek, orta yaşlarda düşük, daha sonra ileri yaşlarda yine yüksek olduğunu söylemektedir.

3. Araştırma Yöntemi

3.1. Örneklem ve Veri Toplama

Araştırma evrenini Marmara Üniversitesi İngilizce İşletme Bölümü'nde okuyan lisans öğrencilerinin oluşturduğu bu çalışmada, anket yoluyla veri toplanmıştır. COVID -19 salgınının öğrenciler üzerindeki etkisini gözlemlemek amacıyla tasarlanan anket demografik bilgilerin yanı sıra, mental iyi oluş ve COVID-19 il ilgili kaygı düzeylerine ait ifadeler içermektedir. Öğrenciler, Google Forms platformuna aktarılan ve 21-30 Ekim 2020 tarihleri arasında aktif olan bu ankete gönüllü olarak katılmışlardır. Yaklaşık olarak 540 öğrencinin öğrenim gördüğü İngilizce İşletme bölümünde %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile hesaplanan yeterli örneklem büyüklüğüne uygun olacak şekilde 226 adet veri toplanmıştır. Elde edilen verilerin eksik bilgi ve tutarsızlık içermemesinden ötürü hiçbir gözlem analiz dışı bırakılmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin gelir düzeylerinin anlamlı olarak farklılık göstermeyeceği ve bu bilginin sorulması etik açıdan doğru olmayacağından, anket formunda demografik olarak yaş, cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf yer almaktadır. Yaş ortalaması 21,3 olan örneklem 92 kadın (%40,7) ve 134 erkek (%59,3) öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların %23'ü 1. sınıf (n=52), %25,7'si 2. sınıf (n=58), %24,8'i, 3. sınıf (n=56), ve %26,5'i 4. sınıf (n=60) öğrencisi olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin sınıf düzeyleri yaklaşık olarak benzerlik göstermekte ve tüm bölümü temsil etmektedir.

3.2. Ölçme Araçları

Üç bölümden oluşan anketin ilk kısmında öğrencilerin demografik bilgileri, ikinci kısmında mental iyi oluş ve son kısmında ise kaygı düzeyleri ile ilgili ifadeler bulunmaktadır.

Kaygı düzeyi ile ilgili olarak üç ifade sorulmuş olup, bunlar COVID-19 ile ilgili genel kaygı düzeyi, COVID-19 ile ilgili sağlık kaygı düzeyi ve COVID-19 ile ilgili ekonomik kaygı düzeyi olarak yer almaktadır. Çalışmada kaygı ile ilgili soruların sıralı ölçek şeklinde cevaplanması istenmiştir (1=Düşük, 2=Orta, 3=Yüksek).

Mental iyi oluş için Tennant ve diğerleri (2007) tarafından geliştirilen ve Keldal (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan 14 maddeli "Warwick-Edinburgh mental iyi oluş" ölçeğindeki ifadeler 5'li Likert ölçeği ile sorulmuştur (1=Hiç katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum).

4. Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet anlamında COVID-19 ile alakalı kaygı düzeyleri arasındaki fark parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi ile ölçülmüştür. Üç farklı açıdan sorulan kaygı düzeyleri içinden sadece sağlık ile ilgili kaygı düzeyleri arasında anlamlı fark saptanmıştır. Buna göre kadınların COVID-19 kaynaklı sağlık ile ilgili kaygı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (*p<0,01*).

Mental iyi oluş ölçeği kültürel ve sosyo-demografik olarak farklı bir örneklem olan öğrenciler üzerinde uygulandığından, geçerlilik ve güvenirlik incelemesi keşfedici faktör analizi (KFA) ve güvenilirlik analizi ile yapılmıştır. Tablo 1'de yer alan KMO örneklem yeterliliği ve Bartlett küresellik testi sonuçları veri yapısının ve örneklem büyüklüğünün keşfedici faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir (KMO: 0,910 Bartlett Küresellik Testi: χ^2(sd)=1718,806(91); p<0,01). KFA için uygulanan temel bileşenler analizi (principal component analysis) ile varimax döndürmesi sonucu öz değerleri birden büyük olan üç faktör ortaya çıkmıştır. Altışar ifadeden oluşan işlevsel iyilik ve içsel iyilik ile iki ifadeden oluşan dışsal iyilik toplam varyansın yaklaşık olarak %66'sını açıklamaktadır. İçsel tutarlılık göstergesi olan Cronbach's Alpha katsayıları 0,705 ile 0,877 arasında bulunmuş, faktörlerin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Durmuş vd., 2018: 89).

Tablo 1. Keşfedici Faktör Analizi ve Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Boyut / İfade	**Faktör Yükü**	**Varyans (%)**	**Güvenilirlik**
İşlevsel İyilik		26,935	0,877
Açık ve net bir biçimde düşünebiliyorum.	0,809		
Sorunlarla iyi bir şekilde başa çıkabilirim.	0,766		
Kendi kararlarımı kendim verebiliyorum.	0,728		
Kendime güveniyorum.	0,723		
Farklı işlere zaman ayırabilecek enerjim var.	0,592		
Yeni şeylere karşı ilgiliyim.	0,551		
İçsel İyilik		22,340	0,868
Kendimi rahatlamış hissediyorum.	0,823		
Sevildiğimi hissediyorum.	0,703		
Neşeli hissediyorum.	0,694		
Kendimden memnunum.	0,665		
Kendimi işe yarar (faydalı) hissediyorum.	0,576		
Gelecekle ilgili iyimserim.	0,547		
Dışsal İyilik		16,504	0,705
Diğer insanlara karşı ilgiliyim.	0,821		
Kendimi diğer insanlara yakın hissediyorum.	0,693		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği: 0,910 *Bartlett Küresellik Testi:* $\chi^2(91)=1718,806$ $p<0,01$			

Mental iyi oluşun üç boyutu göz önünde bulundurulduğunda kadın ile erkek katılımcıların farkları bağımsız gruplar t-testi ile incelenmiş ve sadece dışsal iyilik boyutunda anlamlı bir fark saptanmıştır ($p<0,05$). Kadın öğrencilerin (μ=3,72) erkeklere kıyasla (μ=3,48) çevrelerindeki kişilere daha ilgili ve yakın oldukları gözlenmiştir.

Bağımlı değişkenin nominal ya da ordinal gibi kategorik olduğu durumlarda regresyon analizine alternatif olarak diskriminant analizi ya da lojistik regresyon analizi kullanılabilmektedir (Ekizler, 2019: 59). Diskriminant analizinde çoklu doğrusal bağlantı olmaması, çok değişkenlik normallik, varyans-kovaryans matrisinin homojen olması gibi varsayımlar bulunmaktayken, lojistik regresyon analizinde maksimum benzerlik yöntemi üzerinden parametre tahminleri yapıldığı için bu varsayımlardan sadece bağımsız değişkenler arasında yüksek derecede çoklu doğrusal bağlantı olmaması varsayımı sağlanmalıdır.

Lojistik regresyon analizi bağımsız değişkenler arasındaki yüksek ilişkilere duyarlı olduğu için modelde yer alan mental iyi oluş boyutlarının hem korelasyonları hem de varyans artış faktörleri (VIF) incelenmiştir. KFA uygulanırken ortogonal döndürme yöntemlerinden varimax tercih edildiğinden, ortaya çıkan faktörlerde yüksek ilişki beklenmemektedir. Yine de tüm olası korelasyon değerleri hesaplanmış ve tamamının 0,70'den düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca VIF değerlerinin de 1,598 ile 2,163 aralığında yer aldığı saptanmış ve 10'dan düşük

olduğu için çoklu doğrusal bağlantı sorunu olmadığı sonucuna varılmıştır (Ekizler, 2019: 124).

Araştırma modelinde yer alan COVID-19 ile ilgili kaygı düzeylerine ait cevaplar düşük, orta ve yüksek kategorilerine sahip ve sıralı değişken olduklarından ordinal lojistik regresyon analizi (OLRA) uygulanmıştır. COVID-19 ile ilgili genel, sağlık ve ekonomik kaygı düzeyleri için üç ayrı analiz gerçekleştirilmiş olup, sadece "genel kaygı düzeyi"ne ait model anlamlı bulunmuştur. Bu durumda mental iyi oluş boyutlarının sağlık ve ekonomi ile ilgili kaygı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

OLRA'da bağımlı değişkenin kategorilerine göre parametrelerin değişmez olması, başka bir ifade ile kategorilerin birbirlerine paralel olması gerekmektedir (Arı ve Zeki, 2014: 10). Tablo 2'de yer alan sonuçlara göre genel kaygı düzeyi kategorilerinin her bir parametre için aynı olduğu, paralellik gösterdiği saptanmıştır ($\chi^2(3)$=0,339 p>0,05).

Tablo 2. Ordinal Lojistik Regresyon Analizi - Paralellik Testi

Model	-2LL	χ^2	sd	p-değeri
Sıfır Hipotezi	354,048			
Genel	353,709	0,339	3	0,952

Tahmini bağımlı değişkenin tekleri (odds) arasındaki logaritmik benzerlik (log likelihood – LL) değerlerinden yola çıkılarak modelin uyumu test edilmektedir. Tablo 3'e göre sadece sabiti içeren başlangıç modeli ve tüm değişkenleri içeren final modelinin benzerlik fonksiyon değerleri ($-2LL$) göz önünde bulundurulduğunda, modelin uygun olduğu sonucuna varılmıştır ($\chi^2(3)$=43,755 p<0,05).

Tablo 3. Ordinal Lojistik Regresyon Analizi - Model Uyumu

Model	-2LL	χ^2	sd	p-değeri
Başlangıç Modeli	397,803			
Final Modeli	354,048	43,755	3	0,000

Lojistik regresyon analizinde varsayımların az olmasından dolayı, modelin uygunluğunun farklı parametrelerle onanması gerekmektedir. Bu sebeple benzerlik fonksiyonları dışında literatürde sıklıkla kullanılan uyum testlerinden Pearson ($\chi^2(363)$=393,291 p=0,068) ve Deviance ($\chi^2(363)$=336,102 p=0,773) testleri de %95 güven aralığında modelin veri ile uyumlu olduğunu ve veriyi temsil ettiğini göstermektedir.

Lojistik regresyonda R^2 benzerleri olarak kullanılan Cox-Snell ile Nagelkerke katsayıları bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü göstermektedir (Orhunbilge, 2010: 193). Cox-Snell R^2=0,176 ve Nagelkerke R^2=0,208 olarak hesaplanmıştır ancak bu parametrelerin lojistik regresyon analizinde yorumlanması zor olmaktadır.

Tablo 4. Model Parametreleri Tahminleri

Değişkenler	-2 LL	β	Wald	Tekler Oranı (e^{β})	p-değeri
COVID-19 Genel Kaygı Düzeyi	Düşük	-7,147	49,040		0,000
	Orta	-3,911	17,680		0,000
Bağımsız Değişkenler	İşlevsel İyilik	-0,583	3,906	0,558*	0,048*
	İçsel İyilik	-0,600	6,700	0,549*	0,010*
	Dışsal İyilik	-0,174	0,862	0,840	0,353

Tablo 4'te her bir bağımsız değişkenin ayrı ayrı istatistiksel olarak anlamlılığı ve etkileri görülmektedir. Buna göre işlevsel iyiliğin (Wald=3,906 p<0,05) ve içsel iyiliğin (Wald=6,700 p<0,05) genel kaygı düzeyinde anlamlı olarak etkisi bulunmaktayken, dışsal iyiliğin (Wald=0,862 p>0,05) anlamlı etkisinin olmadığı saptanmıştır.

OLRA'da parametre tahminleri tekler oranına (odds ratio) göre hesaplanmakta ve bağımsız değişkenlerin sürekli olması durumunda 1 eşik değerine göre karar verilmektedir:

- Tekler oranı 1'den küçük ise bağımsız değişken arttıkça, bağımlı değişkenin ilk kategorisi ya da ona yakın kategorinin gerçekleşmesi daha olasıdır.
- Tekler oranı 1'den büyük ise bağımsız değişken arttıkça bağımlı değişkenin son kategorisi ya da ona yakın olan kategorilerin gerçekleşmesi daha olasıdır.

Bu bilgiler ışığında hem işlevsel iyilik (e^{β}=0,558<1), hem de içsel iyilik (e^{β}=0,549<1) düzeyindeki artışların genel kaygı düzeyini düşürdüğü saptanmıştır.

5. Sonuç

Bu çalışmada COVID-19 pandemisinin sebep olduğu, ne zaman sonlanacağı ve etkilerinin tam olarak ne olacağı bilinmeyen belirsizlik durumunda bireylerde gerçekleşen psikolojik rahatsızlıklar içinden kaygı üzerinde durulmuştur. Kaygının birçok nedeni ve boyutu bulunmakla birlikte genel, ekonomik ve sağlık kaygıları incelenmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada mental olarak iyi olan bireylerin pandemi sürecinden daha az etkilenecekleri ve kaygı düzeylerinin daha düşük olacağı iddiası sınanmıştır. Buna göre yaş faktörü de göz önünde bulundurulduğunda mental iyi oluşun ekonomik ve sağlık kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi saptanmamıştır. Genç jenerasyonun sağlık kaygısı henüz bu problemleri yaşamadıkları için yüksek olmamakla birlikte, aktif çalışma hayatına adım atmadıkları için de ekonomik kaygı düzeylerinin sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, sadece kaygı düzeyleri düşünüldüğünde kadınların sağlık kaygısının erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çalışmada mental iyi oluşun üç boyutundan ikisi olan içsel ve işlevsel iyi oluş kavramlarının genel kaygı düzeyi üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Kendinden memnun olan, mutlu ve işe yarar hisseden iyimser bireylerin COVID-19 ile ilgili genel kaygılarının da daha düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca, kendin kararlarını verebilip kendine güvenen, sorunlar başa çıkabileceğini

düşünen bireylerde de benzer ilişki görülmüş ve genel kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın bulgularından yola çıkarak üniversite yönetimleri bu süreçte öğrencilerin yaşadıkları zorlukları iyi analiz etmeli, bu psikolojik travmaları en aza indirgeyecek uygulamalar geliştirmelilerdir. Araştırmanın odaklandığı genç jenerasyon genel çıkarımlarda bulunmak için bir kısıtlama olmakla birlikte, ilerideki çalışmalara bir ışık tutacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak, mental iyi oluşu etkileyen farklı etmenler de göz önünde bulundurularak daha kapsamlı bir çalışma ile bu salgının insanların psikolojisi üzerindeki etkisi detaylıca araştırılmalıdır.

Kaynakça

Arı, Erkan, ve Yıldız, Zeki (2014), "Parallel Lines Assumption in Ordinal Logistic Regression and Analysis Approaches", **International Interdisciplinary Journal of Scientific Research**, Cilt 1, No.3, sayfa 8-23.

Blanchflower, David G., & Oswald, Andrew J. (2004), "Well-Being Over Time in Britain and the USA", **Journal of Public Economics**, Vol.88, No 7-8, pp. 1359–1386.

Buunk, Bram P. & Gibbons, Frederick X. (2013), **Health, Coping, and Well-Being: Perspectives from Social Comparison Theory**. New York and Hove: Psychology Press.

Campbell, Angus.- Converse, Philip E.- ve Rodgers, Willard L. (1976), **The quality of American life: Perceptions, evaluations, and satisfactions**, Russell Sage Foundation, New York.

Cenkseven, Fulya ve Akbaş, Turan (2007), "Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt 3, No.27, sayfa 43-65.

Cevizci, Ahmet (2000), **Felsefe sözlüğü**, Paradigma Yayınları, İstanbul.

Christoph, Bernhard & Noll, Heinz-Herbert (2003), "Subjective Well-Being in the European Union during the 90s", **Social Indicators Research**, Vol 64, No.3, pp. 521–546.

Diener, Ed (1984), "Subjective well-being", **Psychological Bulletin**, Vol 95, pp. 542-575.

Diener, Ed- Oishi, Shigehiro- Lucas, Richard E. (2009), "Handbook of Positive Psychology" içinde, **Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction**, Shane J. Lopez ve C. R. Synder (Ed.), Oxford University Press, New York, pp. 187-194.

Diener, Ed- Sandvik, Ed- Seidlitz, Laary- Diener, Marissa (1993), "The Relationship between Income and Subjective Well-Being: Relative or Absolute?", **Social Indicators Research**, Vol.28, No 3, pp. 195-223.

Diener, Ed- Suh, Eunkook- Oishi, Suh (1997), "Recent Findings on Subjective Well-being", **Indian Journal of Clinical Psychology**, Vol 24, pp. 25-41.

Doğan, Tayfun ve Eryılmaz, Ali (2013), "İki boyutlu benlik saygısı ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi", **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 33, sayfa 107-117.

Dost, Meliha Tuzgöl (2010), "Güney Afrika ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve yaşam doyumlarının incelenmesi", **Eğitim ve Bilim**, Cilt 35, No. 158, sayfa 75-89.

Duan, Li, & Zhu, Gang (2020), "Psychological interventions for people affected by the COVID-19 epidemic", **The Lancet Psychiatry**, Vol.7, No 4, pp. 300-302.

Durmuş, Beril.- Yurtkoru, Emine Serra.- Çinko, Murat (2016), **Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi**, 6. Baskı, Beta Baskı, İstanbul.

Ekizler, Hüseyin (2019), **Çok Değişkenli İstatistik Yöntemler ile İşletme Performansının İncelenmesi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.

Gaygisiz, Esma (2010), "Economic and Cultural Correlates of Subjective Well-Being in Countries Using Data From The Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD)", **Psychological Reports**, Vol.106, No 3, pp. 949-963.

Gomez, Veronica- Krings, Franciska- Bangerter, Adrian- Grob, Alexander (2009), "The Influence of Personality and Life Events on Subjective Well-Being from a Life Span Perspective," **Journal of Research in Personality**, Vol.43, No 3, pp. 345–354.

Grant, Sharon- Langan-Fox, Janice- Anglim, Jeromy (2009), "The Big Five Traits as Predictors of Subjective and Psychological Well-Being", **Psychological Reports**, Vol.105, No 1, pp. 205–231.

Kahn, Jeffrey H.- Robert M. Hessling.- Daniel W. Russell (2003), "Social support, health, and wellbeing among the elderly: What is the role of negative affectivity?" **Personality and Individual Differences,** Vol.35, No 1, pp. 5-17.

Keldal, Gökay (2015), "Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", **The Journal of Happiness & Well-Being**, Cilt 3, No.1, sayfa 103-115.

Keyes, Corey L. M. (2002), "The mental health continuum: From languishing to flourishing in life", **Journal of Health and Social Behavior**, Vol.43, No 2, pp. 207–222.

Keyes, Corey L. M.- Dov Shmotkin- Carol D. Ryff (2002), "Optimizing well-being: the empirical encounter of two traditions", **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol.82, No 6, pp. 1007-1022.

Keyes, Corey L. M.- Satvinder S. Dhingra- Eduardo J. Simoes (2010), "Change in level of positive mental health as a predictor of future risk of mental illness", **American Journal of Public Health**, Vol.100, No 13, pp. 2366–2371.

Lazarus, Richard S., & Folkman, Susan (1987), "Transactional theory and research on emotions and coping", **European Journal of Personality**, Vol.1, No 3, pp. 141-169.

Liu, Cindy H.-Zhang, Emily- Wong, Ga Tin Fifi- Hyun, Sunah- Hahm, Hyeouk Chris (2020), "Factors associated with depression, anxiety, and PTSD symptomatology during the COVID-19 pandemic: Clinical implications for US young adult mental health." **Psychiatry Research,** Vol.290, No 113172, pp. 1-7.

Lyubomirsky, Sonja- King, Laura- Diener, Ed (2005), "The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?", **Psychological Bulletin**, Vol.131, No 6, pp. 803-855.

McCrae, Robert R., & Paul, T. Costa (2003), **Personality in Adulthood: A Five-Factor Theory Perspective,** The Guilford Press, New York.

Myers, David G., & Diener, Ed (1995), "Who Is Happy?", **Psychological Science**, Vol.6, No 1, pp. 10–19.

Neugarten, Bernice L.- Havighurst, Robert J..- Tobin, Sheldon S. (1961), "The measurement of life satisfaction", **Journal of Gerontology**, Vol.16, No 2, pp. 134-143.

Orhunbilge, Neyran (2010), **Çok Değişkenli İstatistik Yöntemler**, İ.Ü. Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, İstanbul.

Patrick, Heater- Knee, C. Raymond- Canevello, Amy- Lonsbary, Cynthia (2007), "The role of need fulfillment in relationship functioning and well-being: A self-determination theory perspective", **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol.92, No 3, pp. 434-457.

Quevedo, Rosario J. Marrero, & Abella, Mónica Carballeira (2011), "Well-Being and Personality: Facet-Level Analyses", **Personality and Individual Differences**, Vol.50, No 2, pp. 206-211.

Roy, Deblina- Tripathy, Sarvodaya-, Kar, Sıjita Kumar- Sharma, Nivedita- Verma, Sudhir Kumar- Kaushal, Vikas (2020), "Study of knowledge, attitude, anxiety & perceived mental healthcare need in Indian population during COVID-19 pandemic", **Asian Journal of Psychiatry**, Vol.51, No 102083, pp. 1-7.

Ryan, Richard M. (2009), "Self determination theory and well being", **Social Psychology**, Vol.84, No 822, pp. 848-849.

Ryan, Richard M., & Deci, Edward L. (2000), "Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being", **American Psychologist**, Vol.55, No 1, pp. 68-78.

Ryan, Richard M., & Deci, Edward L. (2001), "On happiness and human potential: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being", **Annual Review of Psychology**, Vol.52, pp. 141–166.

Satici, Begum- Saricali, Mehmet- Satici, Seydi Ahmet- Griffiths, Mark D. (2020), "Intolerance of uncertainty and mental wellbeing: serial mediation by rumination and fear of COVID-19", **International Journal of Mental Health and Addiction**, pp.1-11.

Siewert, Kerstin- Antoniw, Katja- Kubiak, Thomas- Weber, Hannelore (2011), "The more the better? The relationship between mismatches in social support and subjective well-being in daily life", **Journal of Health Psychology**, Vol.16, No 4, pp. 621-631.

Suhail, Kausar, & Chaudhry, Haroon Rashid (2004), "Predictors of Subjective Well-Being in an Eastern Muslim Culture", **Journal of Social and Clinical Psychology**, Vol.23, No 3, pp. 359–376.

Tan, Soo Jiuan, Tambyah, Siok Kuan, & Kau, Ah Keng (2006), "The Influence of Value Orientations and Demographics on Quality of Life Perceptions: Evidence from a National Survey of Singaporeans", **Social Indicators Research**, Vol.78, No 1, pp. 33–59.

Tennant, Ruth- Hiller, Louise- Fishwick, Ruth- Platt, Stephen- Joseph, Stephen- Weich, Scoth- Parkinson, Jane- Jenny, Secker- Stewart-Brown, Sarah (2007), The Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale (WEMWBS): Development and UK Validation. **Health and Quality of Life Outcomes**, Vol.5, No 1, pp. 63-75.

Valkenburg, Patti M.- Jochen, Peter.- Alexander, P. Schouten (2006), "Friend networking sites and their relationship to adolescents' well-being and social self-esteem", **CyberPsychology & Behavior**, Vol.9, No 5, pp. 584-590.

Wang, Peigang & VanderWeele, Taylor J. (2011), "Empirical Research on Factors Related to the Subjective Well-Being of Chinese Urban Residents", **Social Indicators Research**, Vol.101, No 3, pp. 447-459.

Weiss, Alexander- Timothy, C. Bates- Luciano, Michelle (2008), "Happiness is a Personal(ity) Thing: The Genetics of Personality and Well-Being in a Representative Sample", **Psychological Science**, Vol.19, No 3, pp. 205–210.

World Health Organisation, (2001). "Strengthening mental health promotion", **Fact Sheet No:220**, WHO, Geneva.

Yalvaç Arıcı, Handan (2020), "Mutluluk Tarihi", **Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 9, sayfa 217-243.

Zagorski, Krzysztof- Kelley, Jonathan- Evans, Mariah D. R. (2010), "Economic Development and Happiness: Evidence from 32 Nations", **Polish Sociological Review**, Vol.169, No 1, pp. 3–19.

E-ISSN:
2547-9628

Strategic Research Academy ©

© Copyright of Journal of Current Researches on Business and Economics is the property of Strategic Research Academy and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.